

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Köyhyys, kansalaisuus ja ikä

Jouko Karjalainen,
Kallio 25.04.2013

26.4.2013

Jouko Karjalainen

1

Kovat kysymykset

- Vesikriisi
- Jokisuistojen vajoaminen
- Ydinaseet, ydinteknologian riskit
- Ilmastonmuutos
- Veroparatiisit
- Eriarvoisuus

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

26/4/13

2

Mitä on köyhyys?

- vastentahtoinen tilanne,
- rajoittaa olennaisesti mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan
- subjektiivinen, absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys
- köyhyys ennen muuta taloudellista ahdinkoa, johon liittyy usein muita vaikeuksia
- arvioitavissa välillisesti erilaisina puutteina (esim. rahan, kulutuksen, terveyden tai asumisen)

”Eurooppa 2020” ja syrjäytymisriski

3 indikaattoria: syrjäytymisvaarassa ovat kotitaloudet, jotka ovat joko pienituloisia, aineellisessa puutteessa tai vajaatyöllisiä:

- **Pienituloisuus:** kotitaloudet, joiden käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta.
- **Aineellinen puute:** kotitaloudet, joilla on vähintään 4 mittarin 9 puutteesta.
- **Vajaatyölliset taloudet:** kotitaloudet, joiden yhteenlaskettu vuotuinen työllisyyspanos alittaa 25 % siitä ajasta, mikä olisi mahdollista.

Näillä kolmella mittarilla mitattuna EU:ssa elää köyhyysriskissä noin 120 miljoonaa ihmistä ja Suomessa noin 900 000.

Aineellisen puutteen indikaattorit

- selviää arjen yllättävistä menoista
- viikon loma kodin ulkopuolella
- ei maksuhäiriöitä
- proteiinipitoinen ateria joka toinen päivä
- asunnon lämmitys
- pesukone
- väritelevisio
- puhelin (internet)
- auto

Mitä on syrjäytyminen?

työstä,

sosiaalisista suhteista ja

osallisuudesta (Lehtonen ym. 1987)

Syrjäytyminen

miltei huomaamatonta etäisyydenottoa:

”Sosiaaliset suhteet ja osallistuminen yhteiskuntaan perustuvat siihen, että ihmiset vastavuoroisesti valitsevat toisensa. Jos ihmistä ei valita tai hän ei itse aseta itseään valittavaksi, niin hän jää sosiaalisten kontaktien ulkopuolelle.”

(Anders Gustavsson, 199?)

Syrjäytymisongelmien vai ihmisten luokittelua?

- ”vaikeasti työllistettävät”
    - ei-työttömien ei-luokka?
  - ”vaikeasti asutettavat”
  - ”vaikeahoitoiset”
  - ”romanikerjäläiset”
  - ”isoäidit”
  - vanhukset
- vs.
- eläkeläiset

Sukupuolet ja sukupolvet

- Mielenterveysongelmien vaihtelu
- Pojat oireilevat enemmän ala-asteikäisinä
- Tytöt teini-iässä
- Miehet työiässä (ml. päihdeongelmat)
- Naiset vanhuudessa

Miksi leimaaminen ongelmallista

- **Leimattu (stigmatisoitu) ei ole**
- **yhteisön täysivaltainen jäsen,**
- **vaan hänet nähdään ja hän alkaa myös itse nähdä**
- **olemassaolonsa ensisijaisesti poikkeavina pidettyjen ominaisuuksiensa kautta.**
  - » (Goffman 1963/1990)

Ikäsyrrjinnän ilmeneminen (työelämässä)

- **Tilanne**

- Rekrytointi, palkkaus, koulutus
- Irtisanominen, eläkeputki, eläkkeelle siirtyminen
- Olettamuksien tasolla

- **Ilmenemistapa**

- Torjunta
- Painostaminen
- Vähättely, eristäminen

» (Viitasalo 2013)

Suomessa tavoitteena köyhyys- ja syrjäytymisriskin vähentäminen

Pienituloisista (vuonna 2010)

- 230 000 on 60 vuotta täyttäneitä, mikä on 19 % yli 60-vuotiaista
- 360 000 on yhden hengen talouksia eli heitä on 37 % kaikista yksin elävistä
- Jotakin sosiaaliturvaetuutta saa 273.000 henkilöä (ei eläkkeellä, työttömänä eikä työkyvyttömänä) eli ovat kotityötä tekeviä, opiskelijoita ja varusmiehiä
- Noin 40 prosenttia on ns. vajaatyöllisiä
- 74 000 on yksinhuoltajia mikä on 31 % kaikista yksinhuoltajista

» (Sauli 2010)

...

... Pienituloisista

- Pienituloisista 121 000 on työttömiä, mikä on puolet työttömiksi määritellyistä.
- 41 000 on Euroopan ulkopuolella syntyneitä, mikä on 45 prosenttia kaikista pienituloisista maahanmuuttajista.
- 113 000 työkyvyttömistä on penituloisia, 45 % kaikista työkyvyttömistä.
- Mielenterveyden häiriöiden ja masennuksen takia eläkkeelle joutuu vuosittain noin 8 000-9 000 henkilöä. Nuoria on varsin paljon tässä ryhmässä.
  - » (Sauli 2010)
- Listasta puuttuvat muun muassa 100- 200 000 velka-ahdingossa olevaa, yhden hengen yrityksistä joka viides alle köyhyysrajan

Erot kasvaneet

Keskipalkkaisen palkansaajan tulotasoon verrattuna

- yksinasuvan eläkeläisen perusturvan taso on noin kolmannes yksinasuvan keskipalkkaisen tulotasosta.
- Perustyöttömyysturvaa, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai opintotukea (ml. opintolaina) saavien yksinasuvien tulotason on neljännes keskipalkkaisen yksinasuvan tulotasosta.

Vanhusväestö edelleen köyhyysriskissä

- suurin pienituloisten ryhmä
- erityisesti yli 75-vuotiaat yksinasuvat naiset (riski kaksinkertainen miehiin nähden)
  - työhistoria
  - omaishoitajuus
  - lääkekulut

Toisaalta takuueläke (+ eläkkeensaajien asumistuki) turvaa minimikulutustason päinvastoin kuin työmarkkinatuki (+ yleinen asumistuki)

Alkoholi ja sukupuoli

- Onko sukupuolten tasa-arvo alkoholikulttuurissa edistänyt vai heikentänyt naisten asemaa?
- Naisilla on edelleen enemmän ulkopuolisia paineita käyttää päihteitä hallitusti, eli miehet ovat tässä suhteessa heikommassa asemassa ?
- Yhteiskunnan tavassa suhtautua päihdeongelmaisiin on epätasa-arvoisuutta: päihdeongelmainen nainen on ylenkatsottu.
- Tyttöjen ja poikien juominen on yhä enemmän samanlaista. Lisääntykö nuorten naisten haavoittuvuus? Heikkenevä vai lisääntyvä tasa-arvo?

Työmarkkinoilta syrjäytetyt

liian nuorille tai liian vanhoille tai jostain muusta syystä
väärän ikäisille

- väärässä paikassa asuville,
- väärin koulutetuille, väärin osatyökykyisille tai
- muuten vaan sopimattomille
- ei näytä olevan tarjolla muuta työllistymisen tapaa kuin välityömarkkinat ja sen mukainen ”palkka”

... miten palvelujako toimii

(Tedre – Pulkkinen 2010)

- Työttömät ja köyhät ovat usein auttajina ja autettavina marginaalisissa katutason tai matalan kynnyksen sosiaalipalveluissa
- tuottavuusvaltion perspektiivi on tulevaisuudessa – ei tämän päivän epätasa-arvossa

Viimesijaisuuden pulma

”Kaikkein huonompiosaisten auttaminen” väistämättä kaksikasvoista: ihmisyys toteutuu siinä ettei hylätä, tuetaan ja autetaan – mutta samalla uusinnetaan meneillään olevaa palveluiden uusjakoa?

Minne viimesijaisuus asettuu, kun kolmannen sektorin palvelutkin omaksuvat sosiaaliseen investointikielen?

Tedre 2010

Oikeudenmukaisuus

- yhdenvertainen kohtelu
- positiivinen erityis-kohtelu (syrjintä)
- kohtuullisuus

mitä on tapahtumassa
hyvinvointivaltion lupaukselle
jokaisen ihmisen arvokkaasta elämästä?

